

Välkomna till föreläsningen

God politisk påverkan med hjälp av miljöbalken

✦ Var god och stäng av era mikrofoner ✦

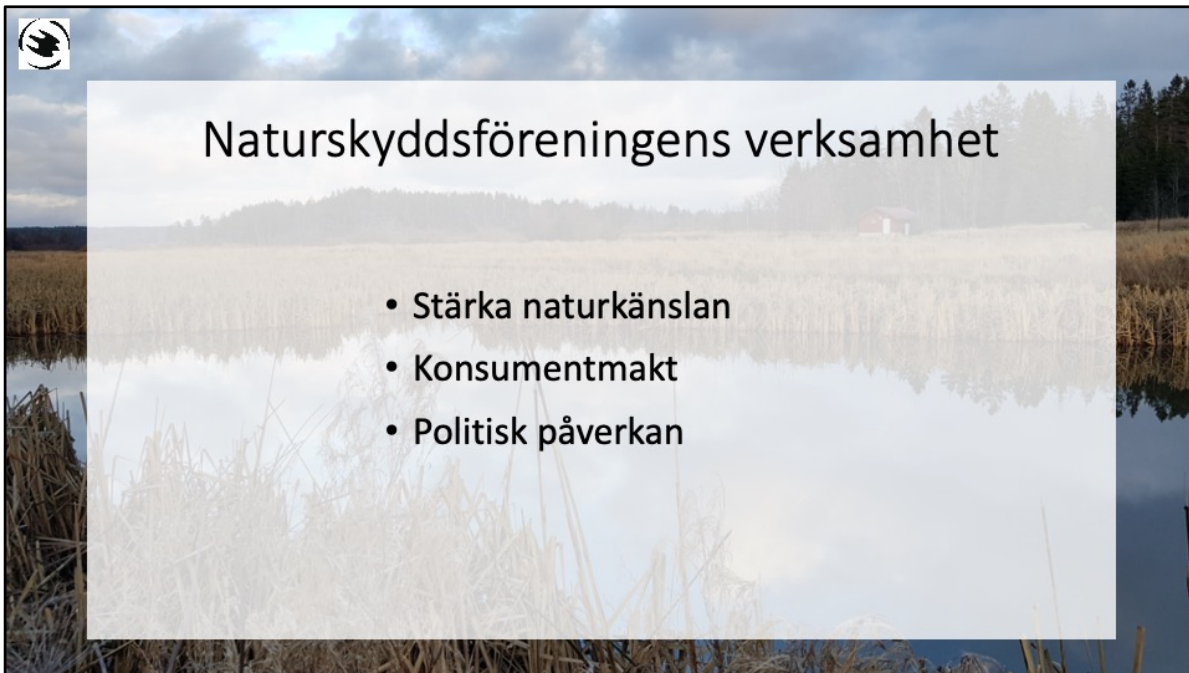
👋 Ställ gärna frågor i chatten 👋
Vi tar upp dem under frågestunden

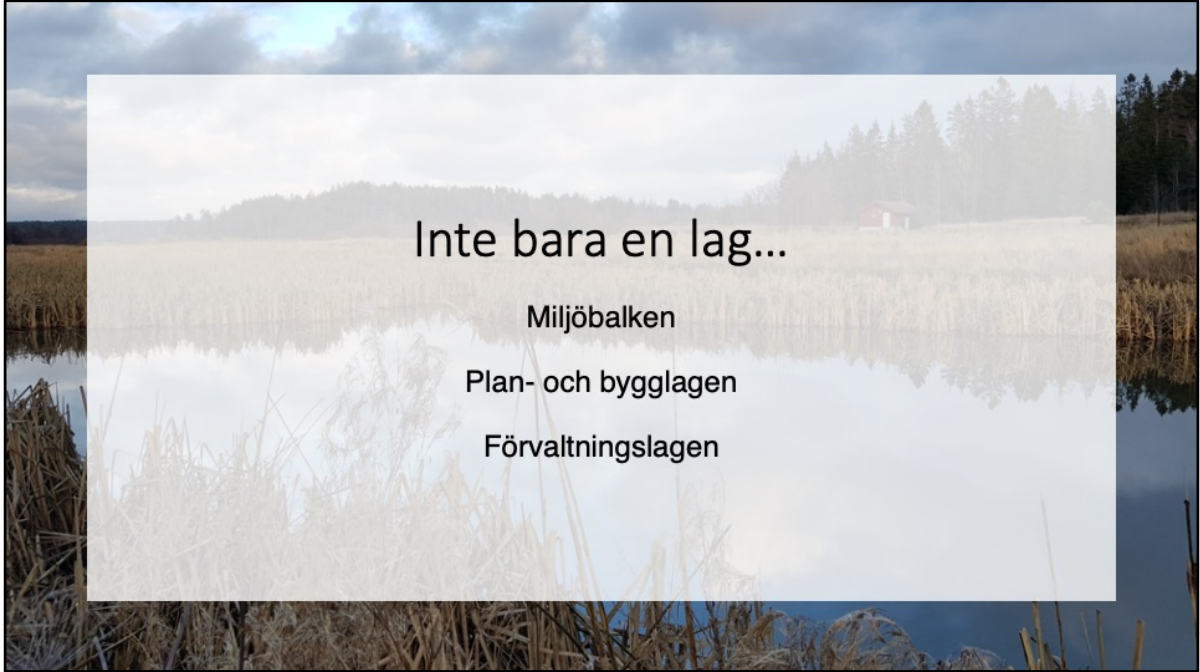
God politisk påverkan med hjälp av miljöbalken

MaryAnn Fargo
Minjoo konsult AB

Karl-Axel Reimer
Ordförande Länsförbundet

- **Konsumentmakt**
 - Handla miljövänligt
 - Granska varor och tjänster
 - Granska offentlig upphandling
- **Politisk påverkan**
 - Insändare/debattera
 - Yttranden
 - Lagar, skattepolitik mm (riksföreningen)
 - Samhällsbyggandet på kommunal nivå (riksföreningen, kretsar och länsförbund)
 - Hållbara ekosystemtjänster (riksförening, kretsar och länsförbund)
 - Talerätten – ett viktigt juridiskt verktyg som miljöorganisationer har

Inte bara en lag...

Miljöbalken

Plan- och bygglagen

Förvaltningslagen

Den ska ges utan onödigt dröjsmål.

6 § En myndighet ska se till att kontakterna med enskilda blir smidiga och enkla. Myndigheten ska lämna den enskilde sådan hjälp att han eller hon kan ta till vara sina intressen. Hjälpen ska ges i den utsträckning som är lämplig med hänsyn till frågans art, den enskildes behov av hjälp och myndighetens verksamhet. Den ska ges utan onödigt dröjsmål.

Tillgänglighet

7 § En myndighet ska vara tillgänglig för kontakter med enskilda och informera allmänheten om hur och när sådana kan tas.

Myndigheten ska vidta de åtgärder i fråga om tillgänglighet som behövs för att den ska kunna uppfylla sina skyldigheter gentemot allmänheten enligt 2 kap. tryckfrihetsförordningen om rätten att ta del av allmänna handlingar.

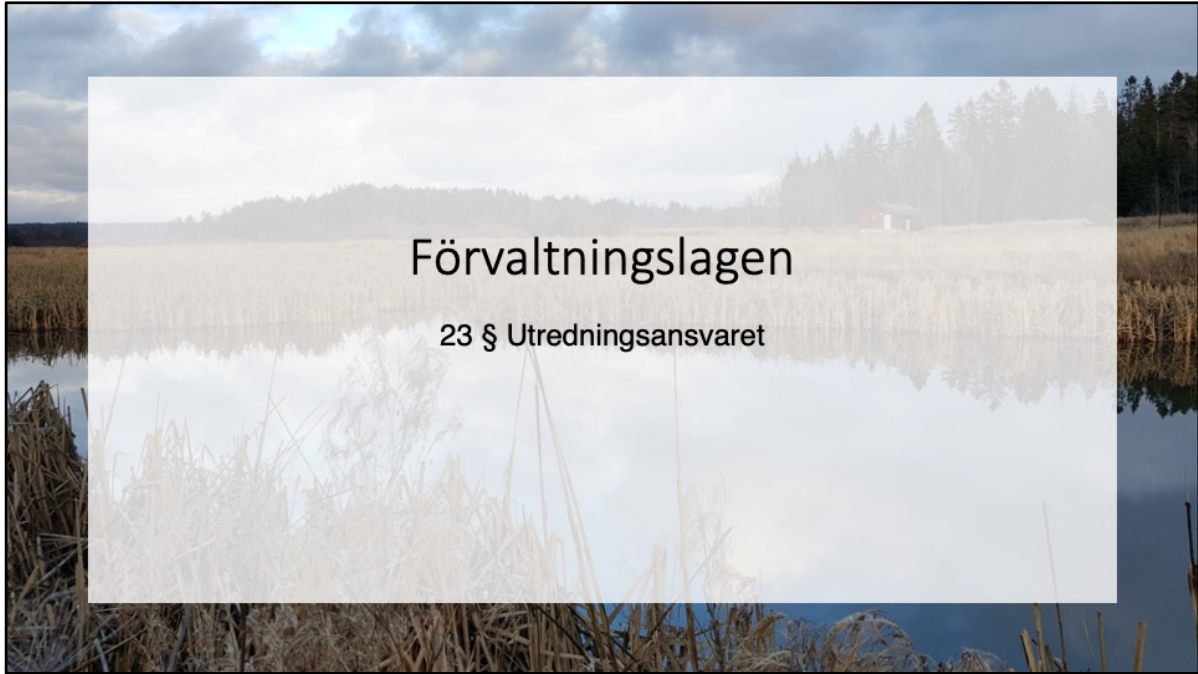

Förvaltningslagen

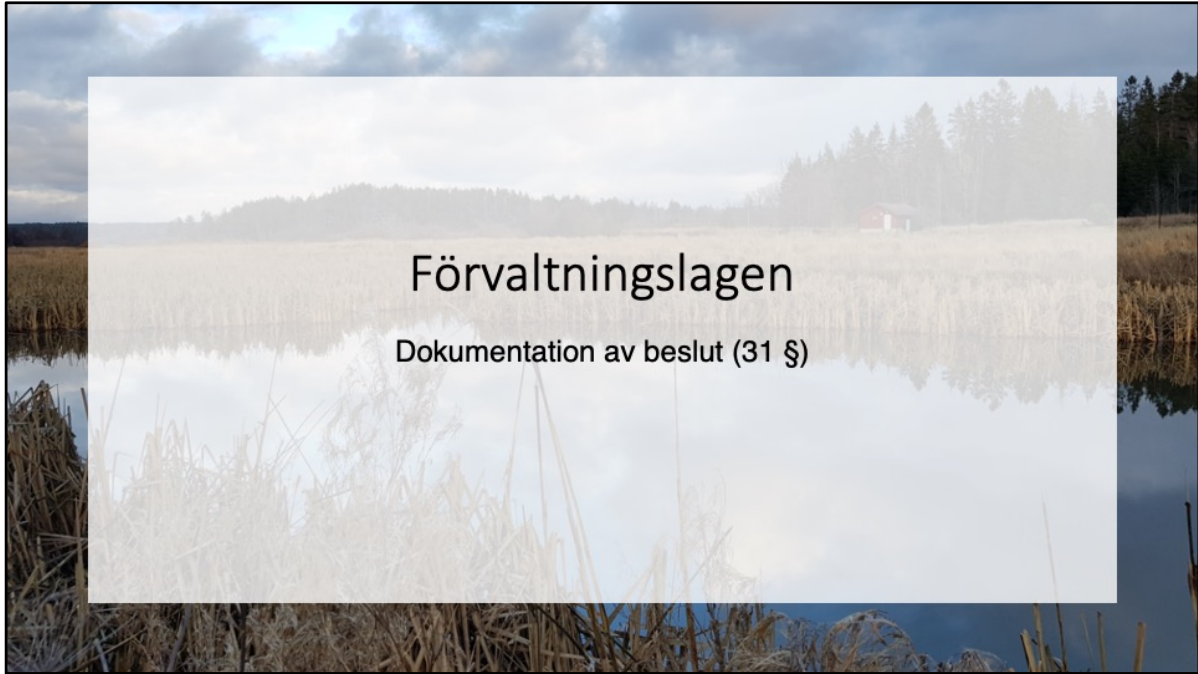
9 § Utgångspunkter för handläggningen

Ett ärende ska handläggas så enkelt, snabbt och kostnadseffektivt som möjligt utan att rättssäkerheten eftersätts.

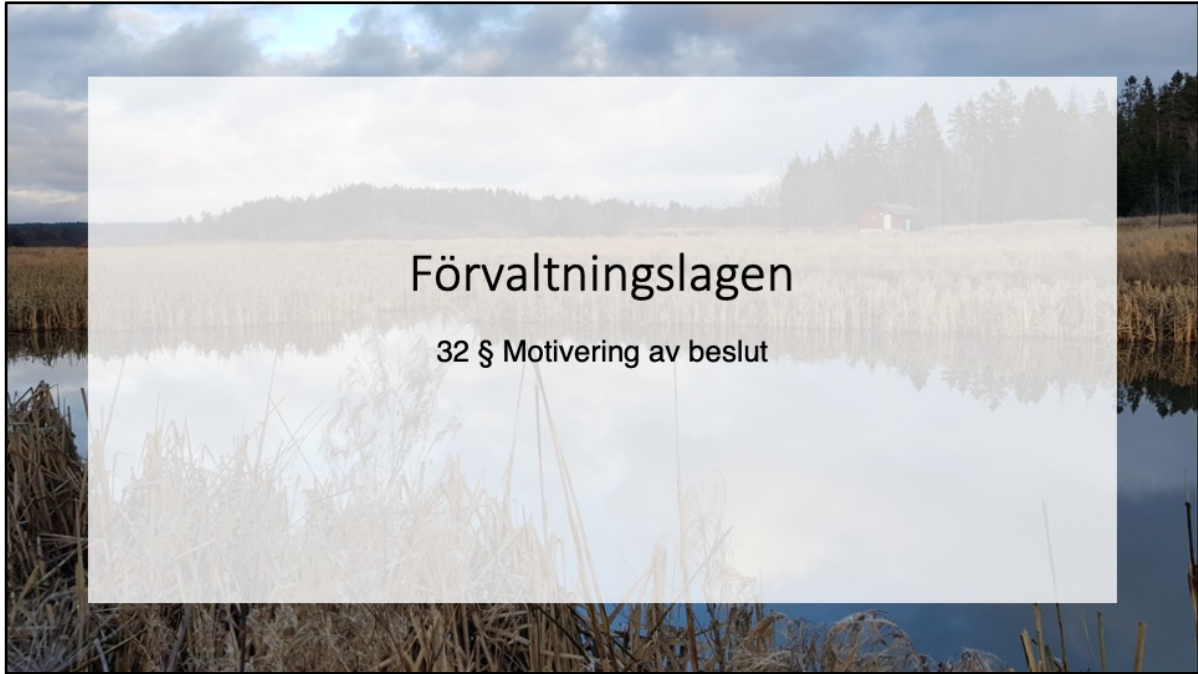
Handläggningen ska vara skriftlig. Myndigheten får dock besluta att handläggningen helt eller delvis ska vara muntlig, om det inte är olämpligt.

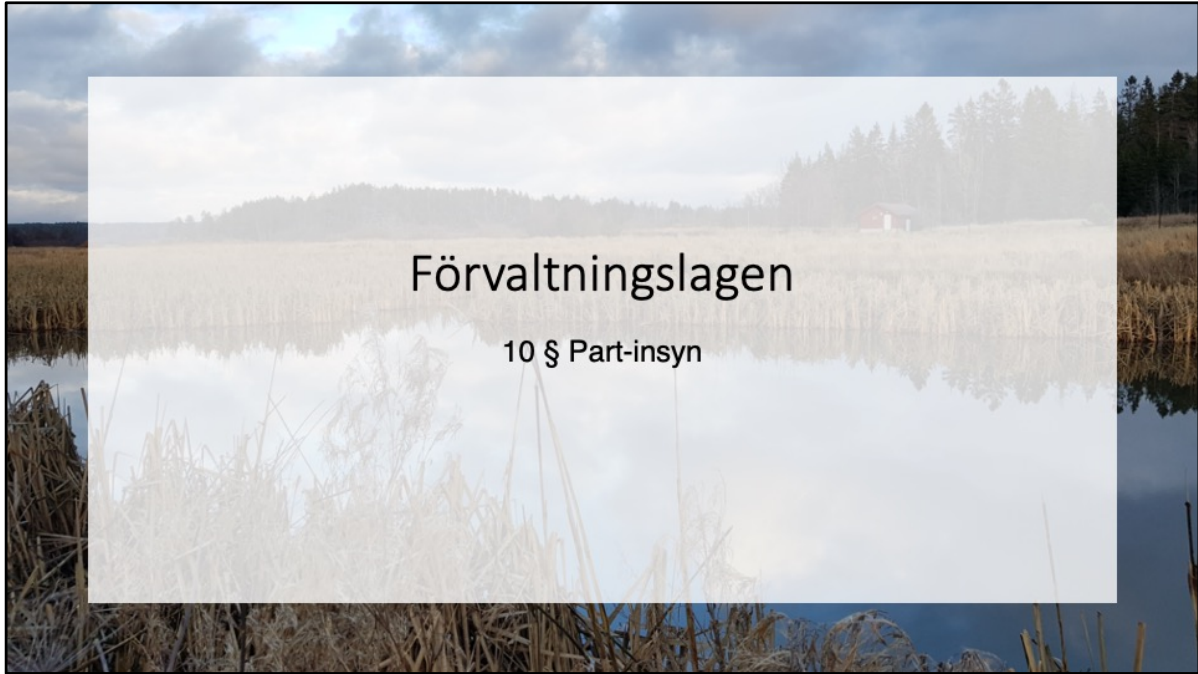
En myndighet ska se till att ett ärende blir utrett i den omfattning som dess beskaffenhet kräver.

För varje skriftligt beslut ska det finnas en handling som visar dagen för beslutet, vad beslutet innehåller, vilka som har fattat beslutet, vilka som har varit föredragande, och vilka som har medverkat vid den slutliga handläggningen utan att delta i avgörandet.

Ett beslut ... ska innehålla en klagörande motivering,
om det inte är uppenbart obehövt.
En sådan motivering ska innehålla uppgifter om vilka föreskrifter
som har tillämpats och vilka omständigheter som har varit avgörande
för myndighetens ställningstagande.

Den som är part i ett ärende har rätt att ta del av allt material som har tillförts ärendet.

Ett exempel på hur det inte ska gå till...

Naturskyddsföreningen fick kännedom en avverkningsanmälan i ett område med tre nyckelbiotoper och fynd av orkidéer. Området har så höga värden att Länsstyrelsen för diskussioner med markägaren om att göra naturreservat där.

Naturskyddsföreningen tog kontakt med Skogsstyrelsen den 26 sep 2019.
26 sep – SKS svarar att ärendet är överlämnat till Lst

Naturskyddsföreningen begärde vid flera tillfällen under sep och okt att få information om ärendet av Lst, utan framgång. Ingen svarar.

22 okt – Skrivelse till SKS och Lst, kritiserar handläggningen

6 nov – Naturskyddsföreningen får ta del av SKS beslut om att godkänna avverkningen.

Beslutet togs den 18 september.
Alltså 8 dagar innan första kontakten med SKS

SKS beslut

Samråd om skogsbruksåtgärder

Du har anmält en planerad Föryngringsavverkning till Skogsstyrelsen. Skogsstyrelsen har tagit upp frågan som ett samråd enligt 12 kap. miljöbalken (1998:808).

Vid samrådet har diskuterats åtgärder som bör göras för att gynna tall och

Skogsstyrelsen påstår att det inte är ett beslut utan ett "dokument"

avverkas större delen av granen i området. Det större delen av åtgärdsområdet är även nyckelbiotoper för närvarande.

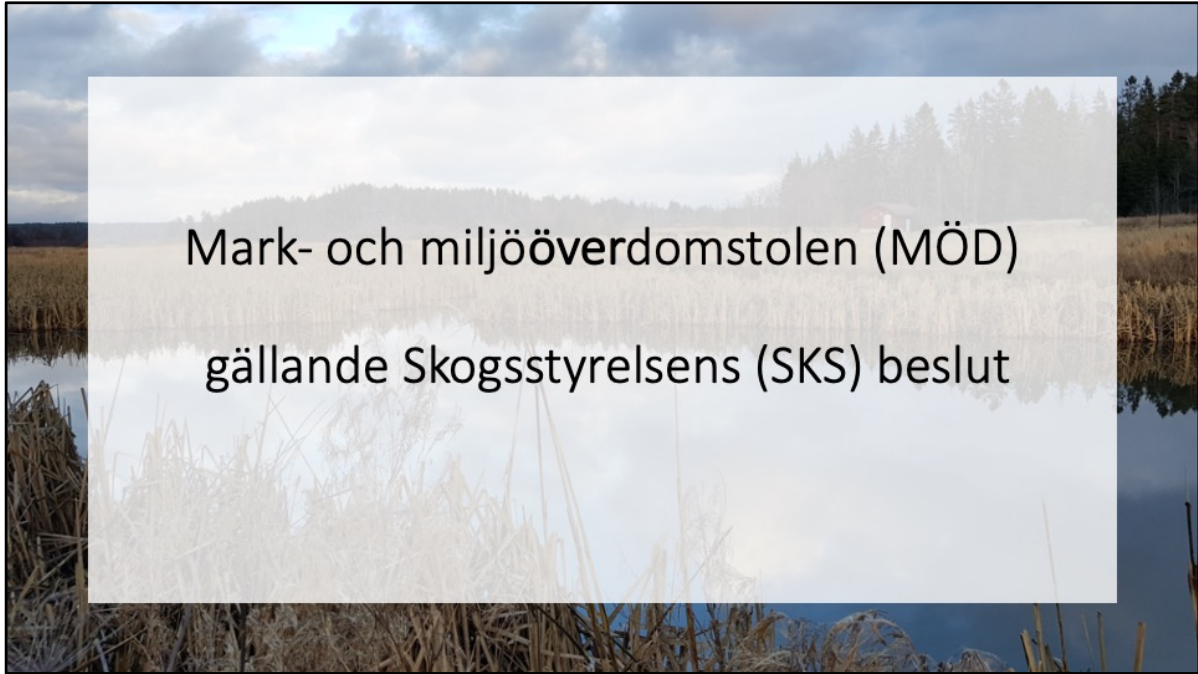
Deltagande: [Redacted]

[Redacted]

[Redacted]

[Redacted]

Skogskonsulent

Mark- och miljööverdomstolen (MÖD)
gällande Skogsstyrelsens (SKS) beslut

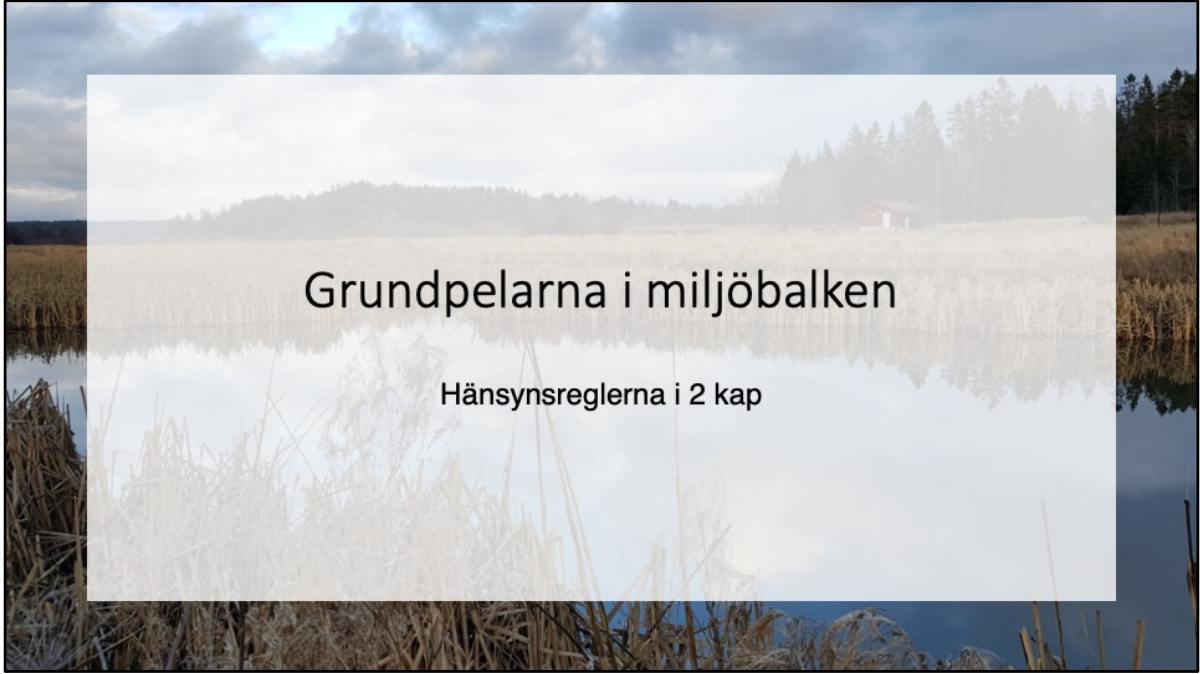
Det är ett beslut enligt miljöbalken

Naturskyddsföreningen har rätt att överklaga

SKS borde ha förelagt om försiktighetsåtgärder

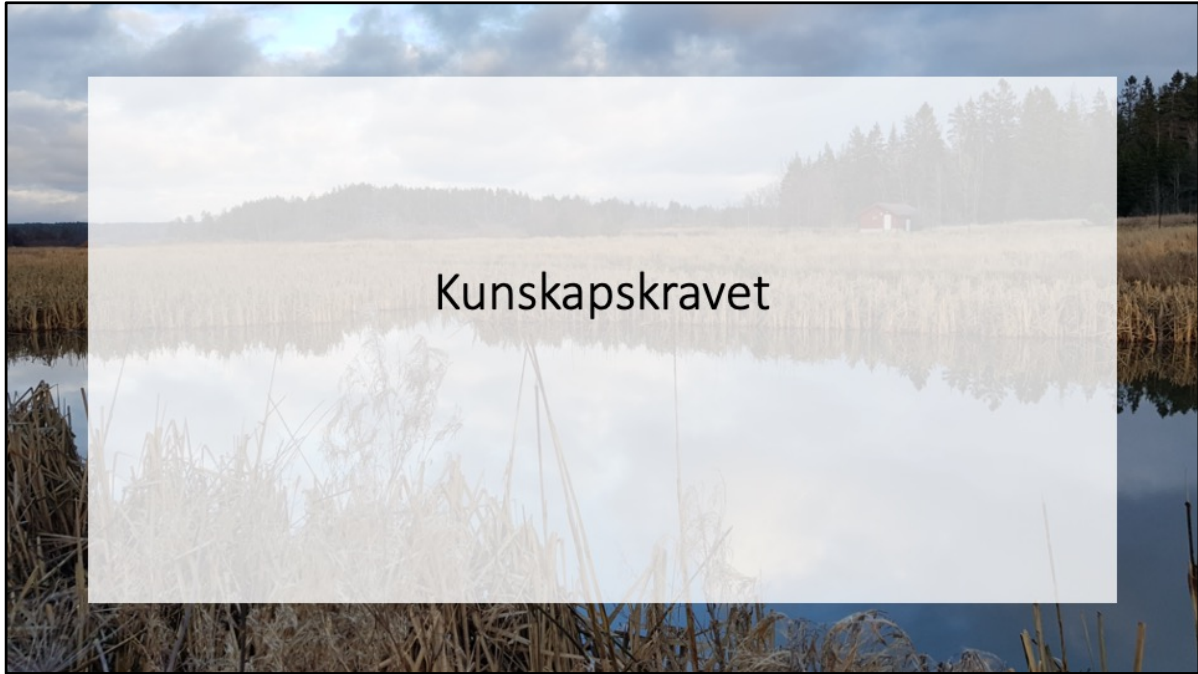
Ärendet återförvisades till SKS

Grundpelarna i miljöbalken

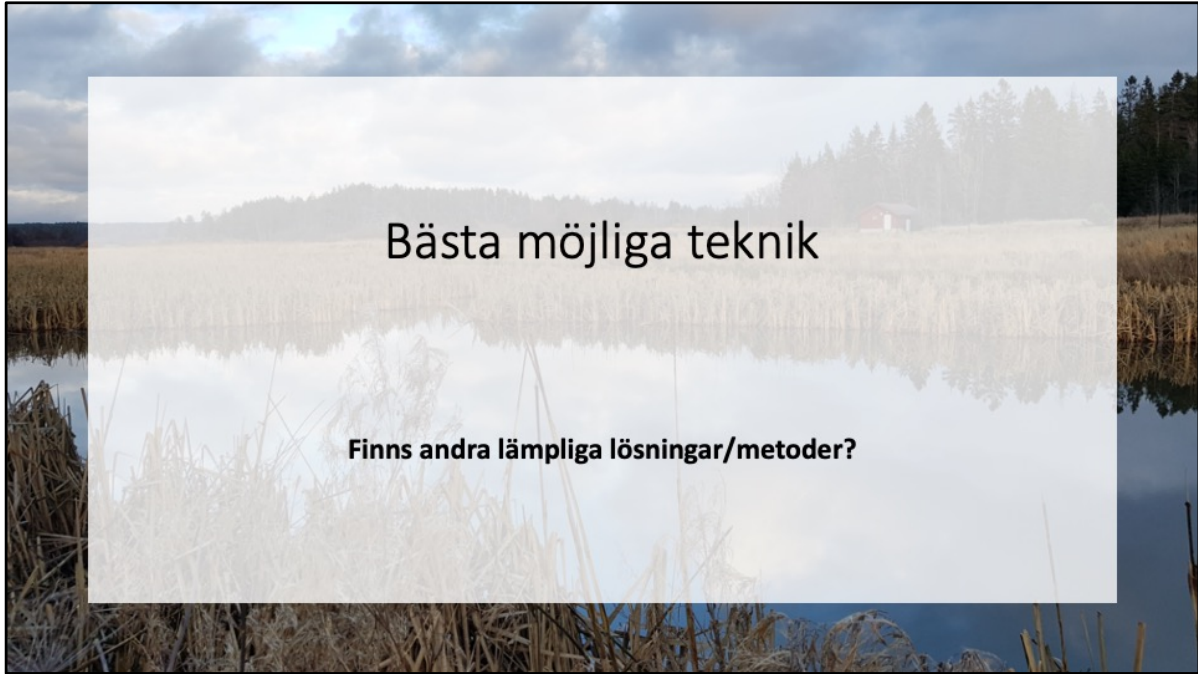
Hänsynsreglerna i 2 kap

Alla som bedriver eller avser att bedriva en verksamhet eller vidta en åtgärd ska skaffa sig den kunskap som behövs med hänsyn till verksamhetens eller åtgärdens art och omfattning för att skydda människors hälsa och miljön mot skada eller olägenhet.

Alla som bedriver eller avser att bedriva en verksamhet eller vidta en åtgärd skall utföra de skyddsåtgärder, iaktta de begränsningar och vidta de försiktighetsmått i övrigt som behövs för att förebygga, hindra eller motverka att verksamheten eller åtgärden medför skada eller olägenhet för människors hälsa eller miljön.

I samma syfte skall vid yrkesmässig verksamhet användas bästa möjliga teknik.

För en verksamhet eller åtgärd som tar i anspråk ett mark- eller vattenområde ska det väljas en plats som är lämplig med hänsyn till att ändamålet ska kunna uppnås med minsta intrång och olägenhet för människors hälsa och miljön.

Väldigt viktigt i detaljplaner!

Ett exempel:

Norrköpings kommun ansökte om dispens för att fälla två alléträd för att kunna genomföra en detaljplan. Lst beviljade dispensen. Handläggarna hade dock avvikande mening.

Naturskyddsföreningen överklagade. Även om det finns en byggrätt som möjliggör byggnation på hela ytan och som kräver att två alléträd avverkas måste inte att byggrätten används fullt ut. Då träden växer i utkanten är det fullt möjligt att uppföra en något mindre byggnad för hotell och kontor.

En något mindre byggnad skulle inte heller förhindra detaljplanens genomförande.

Kommunen har inte närmare beaktat biotopskyddet i planarbetet och inte heller angett varför detaljplanen inte skulle kunna genomföras utan att träden tas bort. Det saknas vidare utredning avseende alternativa metoder eller utformningar av den planerade byggnationen för att undvika skada på naturmiljön.

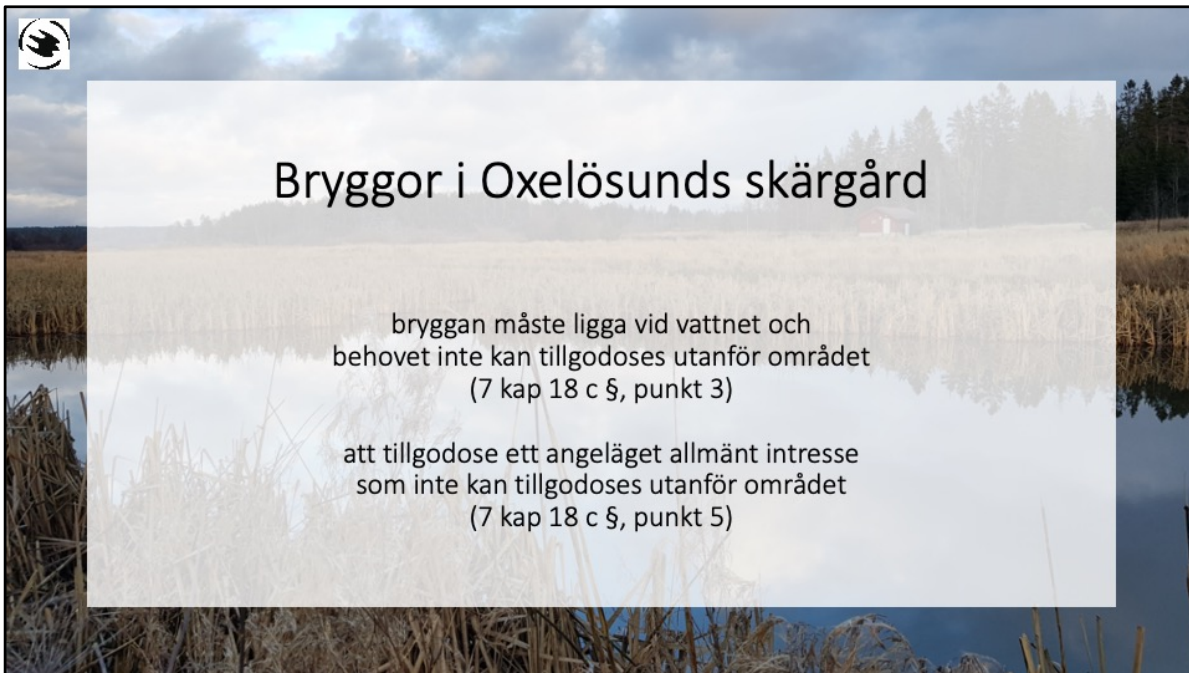
*Det saknas särskilda skäl för att bevilja dispens.
[Trots att träden inte har höga naturvärden]*

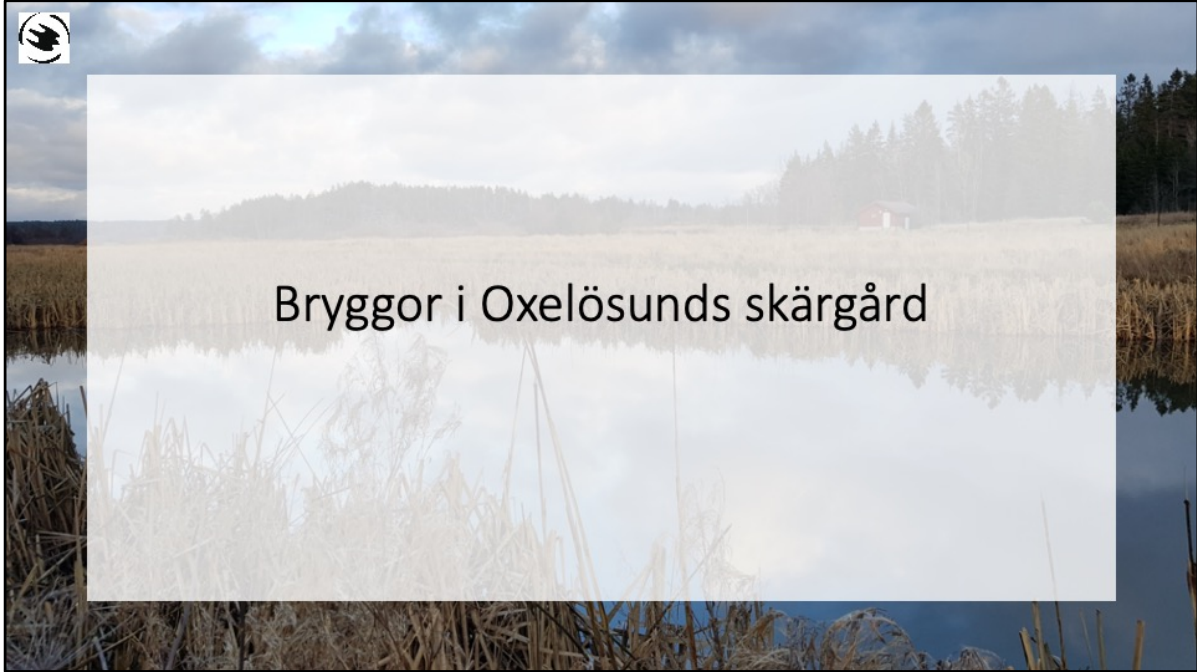
Ett annat exempel på ärende där det:

brister i motiveringen
(32 § förvaltningslagen)

saknas lokaliseringsprövning
(2 kap 6 § miljöbalken)

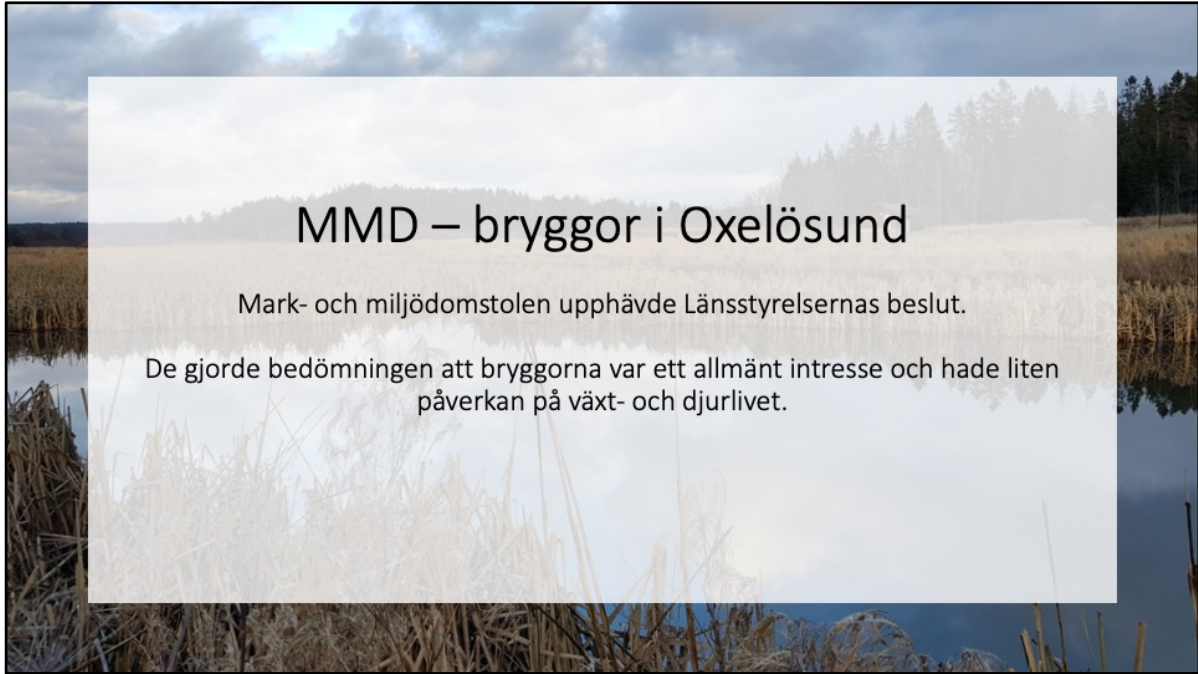

Nämnden hade beviljat åtta flytbryggor på sex öar i skärgården
med de särskilda skälen att dispenserna behövs för ...

Länsstyrelsen upphävde dispenserna med hänvisning till att nämnden inte bevisat att behovet inte kan tillgodoses utanför området alltså att det gick att ha bryggorna någon annanstans – ingen lokaliseringsprövning

att det fanns ett tillräckligt stort behov av bryggorna

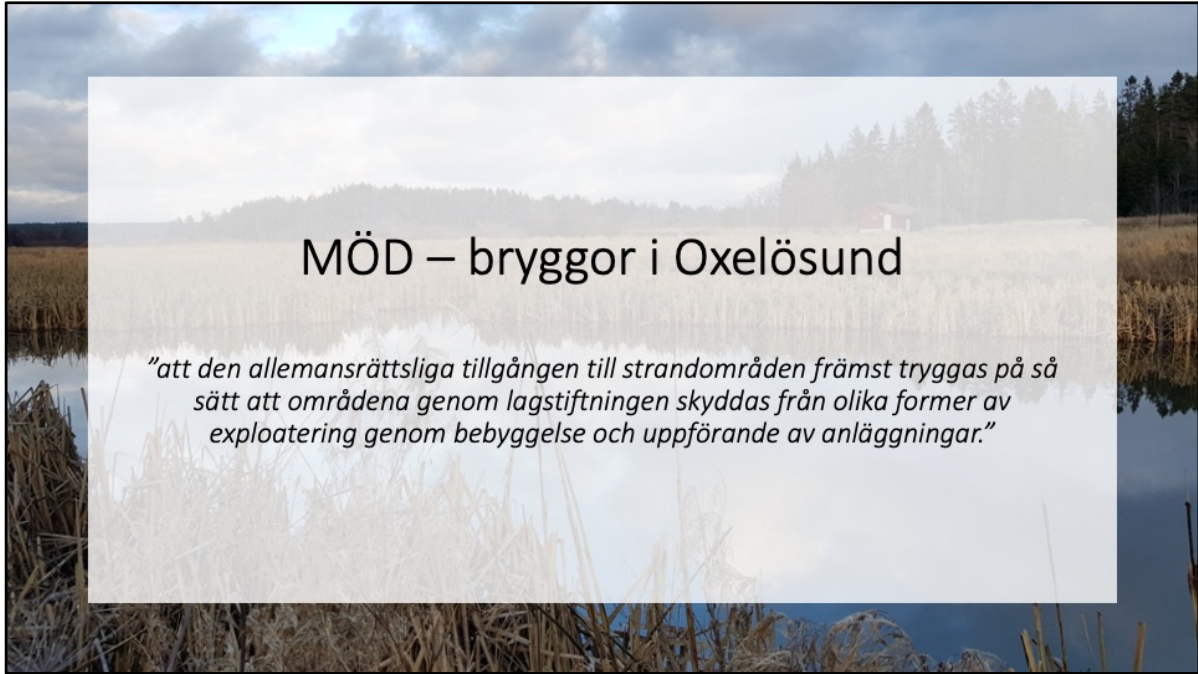

MMD – bryggor i Oxelösund

Mark- och miljödomstolen upphävde Länsstyrelsens beslut.

De gjorde bedömningen att bryggorna var ett allmänt intresse och hade liten påverkan på växt- och djurlivet.

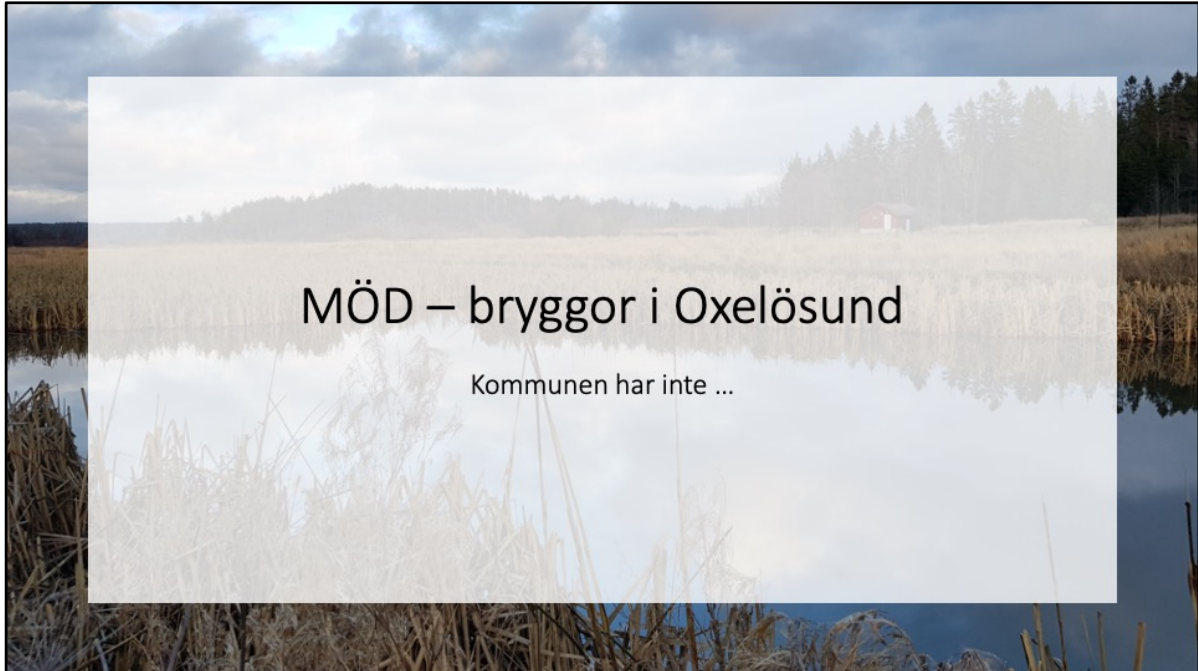
Länsförbundet överklagade då det saknades en lokaliseringsprövning och utredning huruvida de var ett *angeläget* allmänt intresse samt att flytbryggor har en mycket negativ påverkan på växt- och djurlivet i grunda vattenområden.

MÖD – bryggor i Oxelösund

”att den allemansrättsliga tillgången till strandområden främst tryggas på så sätt att områdena genom lagstiftningen skyddas från olika former av exploatering genom bebyggelse och uppförande av anläggningar.”

Att öka tillgängligheten till skärgården ... skulle kunna ges företräde framför strandskyddsintresset. Men...

i ett bredare perspektiv presenterat hur bl.a. behovet av handikappanpassning och tillgänglighet ser ut och hur det ska uppfyllas.

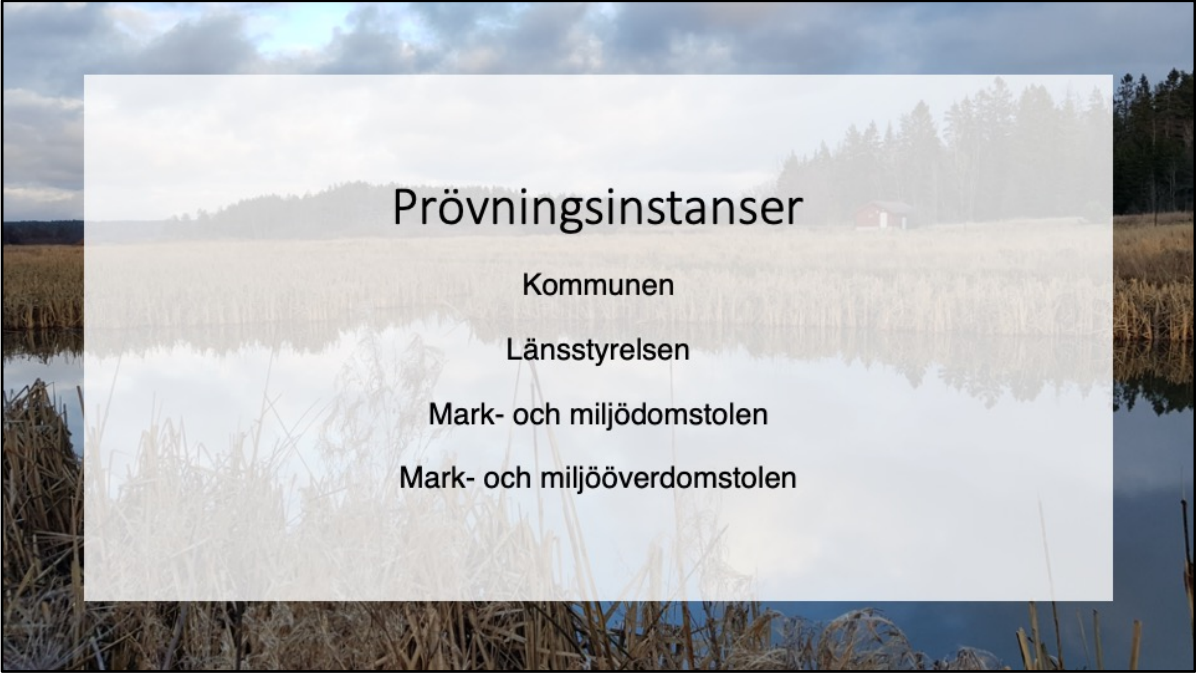
Kommunen har endast hänvisat till sin naturvårdsplan och platsbesök.

Finns inget i planen som pekar på att det behövs bryggor på platserna

Bryggornas effekt på naturmiljön är inte belyst.

”Bristfälliga utredningen samt restriktivitet vid dispensprövningen
= MÖD fastslår Lst upphävanden

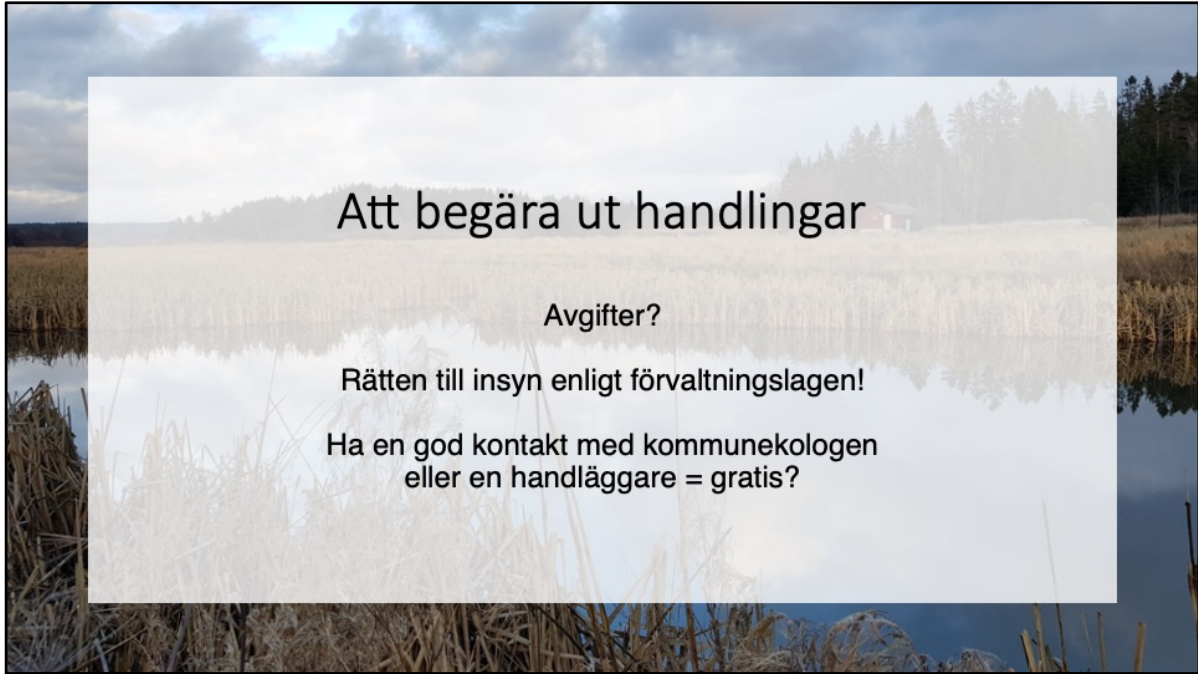
Prövningsinstanser

Kommunen

Länsstyrelsen

Mark- och miljödomstolen

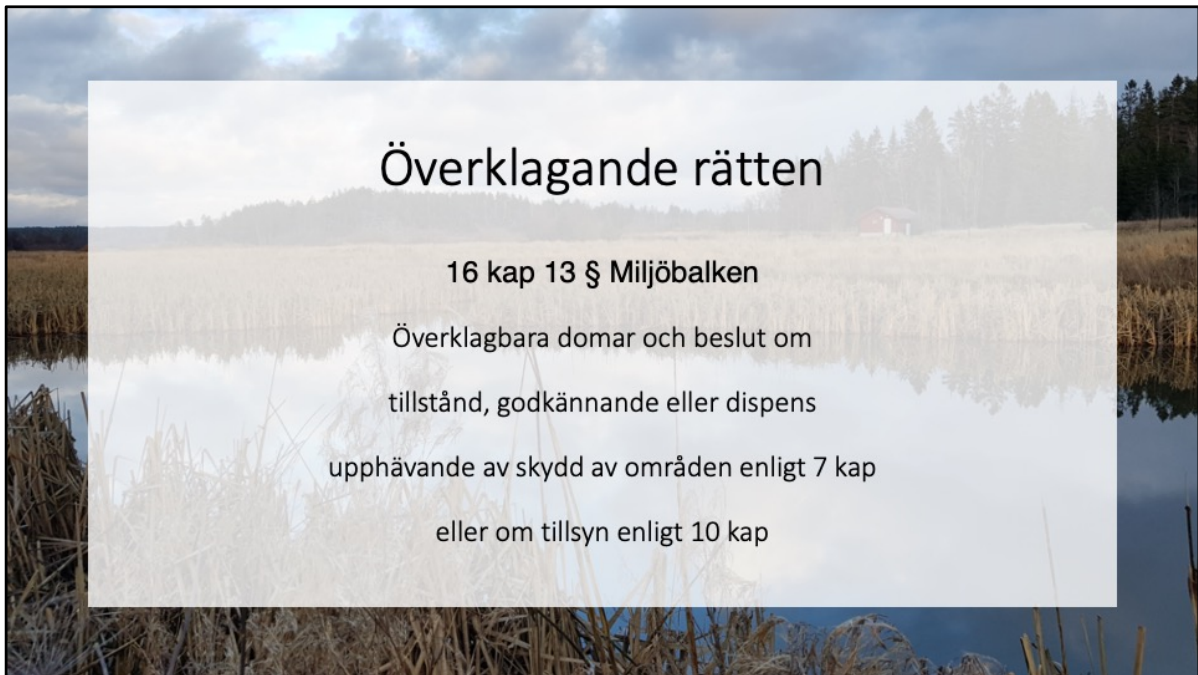
Mark- och miljööverdomstolen

Jag är rätt övertygad om att det inte är förenligt med förvaltningslagen att ta ut avgifter för att få ut handlingar från ett ärende man är part i.

Skulle det vara så att myndigheten kräver pengar så kan det vara värt att testa att överklaga deras beslut om att ta betalt.

Enligt juristen på riks innebär det dock att man måste betala avgiften och sen hoppas på att man får tillbaka pengarna.

Överklagbara domar och beslut om tillstånd, godkännande eller dispens enligt denna balk, om upphävande av skydd av områden enligt 7 kap. eller om tillsyn enligt 10 kap. eller i sådana frågor enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av balken, får överklagas av en ideell förening eller en annan juridisk person som

1. har till huvudsakligt ändamål att tillvarata naturskydds- eller miljöskyddsintressen,
2. inte är vinstdrivande,
3. har bedrivit verksamhet i Sverige under minst tre år, och
4. har minst 100 medlemmar eller på annat sätt visar att verksamheten har allmänhetens stöd.

Rätten att överklaga enligt första stycket gäller även om överklagandet enbart avser ett villkor eller en annan bestämmelse i domen eller beslutet och även om domen eller beslutet är resultatet av en prövning enligt 22 kap. 26 §, 24 kap. 2, 3, 5, 7, 10 eller 13 § denna balk eller en prövning enligt 7 kap. 13, 14 eller 16 § lagen (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet. Rätten att överklaga enligt första stycket gäller dock inte domar och beslut som rör Försvarmakten, Fortifikationsverket, Förvarets materielverk eller Försvarets radioanstalt.

Den som vill överklaga med stöd av första eller andra stycket ska göra det innan tiden för överklagande har gått ut för parterna och sakägarna. *Lag (2018:1407)*.

14 § Bestämmelserna i 13 § om vissa ideella föreningars rätt att överklaga gäller i fråga om strandskydd också för en ideell förening som enligt sina stadgar har till ändamål att tillvarata friluftsentressen. *Lag (2009:532)*.

Överklagande rätten

16 kap 13 § Miljöbalken

...får överklagas av en ideell förening eller en annan juridisk person som

1. har till huvudsakligt ändamål att tillvarata naturskydds- eller miljöskyddsintressen,
2. inte är vinstdrivande,
3. har bedrivit verksamhet i Sverige under minst tre år, och
4. har minst 100 medlemmar eller på annat sätt visar att verksamheten har allmänhetens stöd.

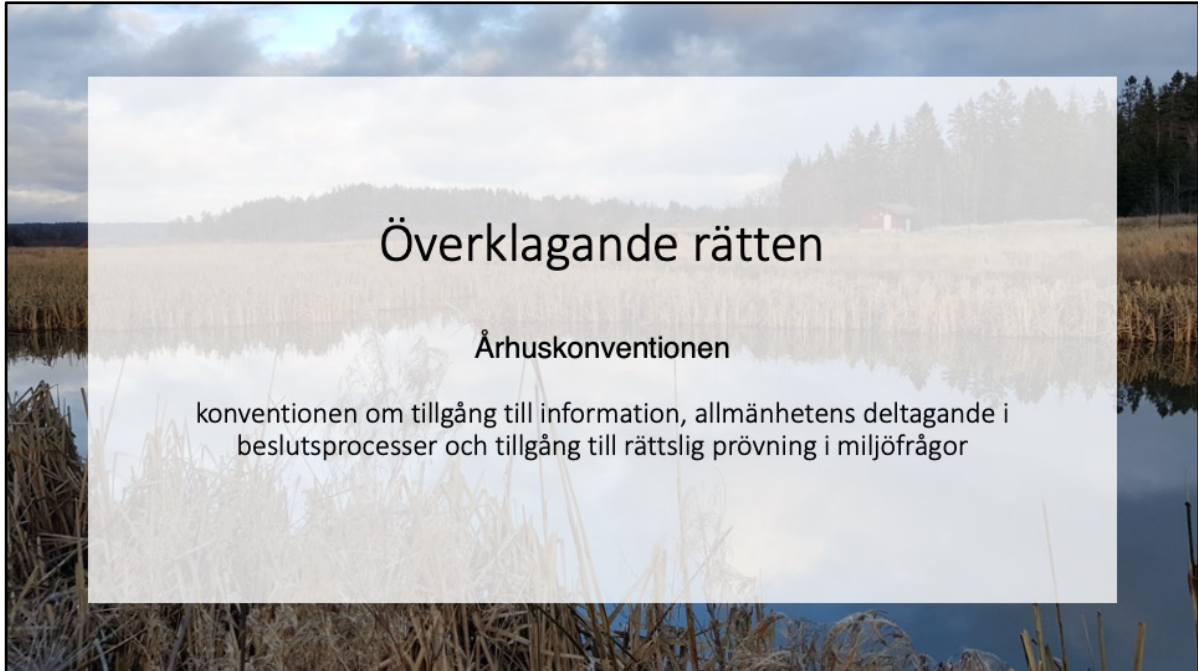
Överklagbara domar och beslut om tillstånd, godkännande eller dispens enligt denna balk, om upphävande av skydd av områden enligt 7 kap. eller om tillsyn enligt 10 kap. eller i sådana frågor enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av balken, får överklagas av en ideell förening eller en annan juridisk person som

1. har till huvudsakligt ändamål att tillvarata naturskydds- eller miljöskyddsintressen,
2. inte är vinstdrivande,
3. har bedrivit verksamhet i Sverige under minst tre år, och
4. har minst 100 medlemmar eller på annat sätt visar att verksamheten har allmänhetens stöd.

Rätten att överklaga enligt första stycket gäller även om överklagandet enbart avser ett villkor eller en annan bestämmelse i domen eller beslutet och även om domen eller beslutet är resultatet av en prövning enligt 22 kap. 26 §, 24 kap. 2, 3, 5, 7, 10 eller 13 § denna balk eller en prövning enligt 7 kap. 13, 14 eller 16 § lagen (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet. Rätten att överklaga enligt första stycket gäller dock inte domar och beslut som rör Försvarsmakten, Fortifikationsverket, Förvarets materielverk eller Försvarets radioanstalt.

Den som vill överklaga med stöd av första eller andra stycket ska göra det innan tiden för överklagande har gått ut för parterna och sakägarna. *Lag (2018:1407).*

14 § Bestämmelserna i 13 § om vissa ideella föreningars rätt att överklaga gäller i fråga om strandskydd också för en ideell förening som enligt sina stadgar har till ändamål att tillvarata friluftsentressen. *Lag (2009:532)*.

Sedan år 2005 är Sverige part till konventionen om tillgång till information, allmänhetens deltagande i beslutsprocesser och tillgång till rättslig prövning i miljöfrågor - Århuskonventionen.

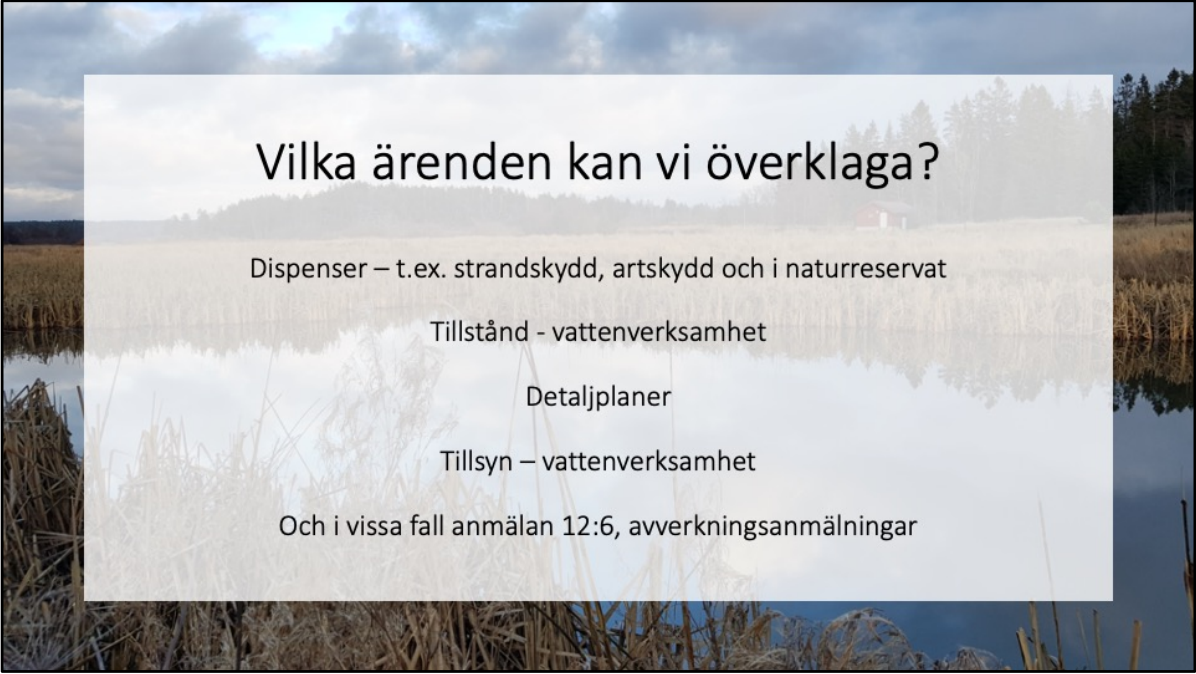
Även EU är part till Århuskonventionen, som därmed är en del av unionens rättsordning.

Konventionen innehåller bl.a. bestämmelser om tillgång till rättslig prövning i miljöprocesser. I artikel 9.3 anges att den allmänhet som uppfyller eventuella kriterier i nationell rätt har rätt att få handlingar och underlåtenheter av personer och myndigheter som strider mot den nationella miljölagstiftningen prövade av domstol eller i administrativ ordning. Allmänheten utgörs av såväl fysiska som juridiska personer som föreningar, organisationer och grupper (artikel 2.4). Konventionens bestämmelser har sin motsvarighet i svensk rätt genom regler bl.a. i [miljöbalken](#).

Vid Sveriges tillträde till Århuskonventionen diskuterades frågan om genomförandet av artikel 9.3 i konventionen och bl.a. Lagrådet fann att det var tveksamt om Sverige kunde anses uppfylla konventionens krav eftersom miljöorganisationer inte hade rätt att överklaga tillsynsbeslut (se Lagrådets yttrande, [prop. 2004/05:65 s. 313 f](#)).

Regeringen bedömde dock att artikel 9.3 i konventionen inte innebar något krav på att miljöorganisationer måste kunna överklaga sådana beslut. Såväl Lagrådet som andra aktörer har senare upprepat sin kritik mot det svenska genomförandet av konventionen i detta avseende. Någon ändring av lagstiftningen har dock inte skett annat än i fråga om tillsynsbeslut enligt [10 kap. miljöbalken](#).

Beslut om tillsyn omfattas inte av formuleringen i [16 kap. 13 § miljöbalken](#) men är inte heller uttryckligen undantagna. MÖD har dock i senare praxis funnit att, mot bakgrund av rättsutvecklingen på det unionsrättsliga området, miljöorganisationer ska ges klagorätt vad avser vissa tillsynsbeslut som kan anses ha en koppling till beslut om tillstånd och dispens. Det förhållandet att organisationen företräder allmänna intressen medför också att bedömningen av deras rätt att överklaga bör vara generös.

Vilka ärenden kan vi överklaga?

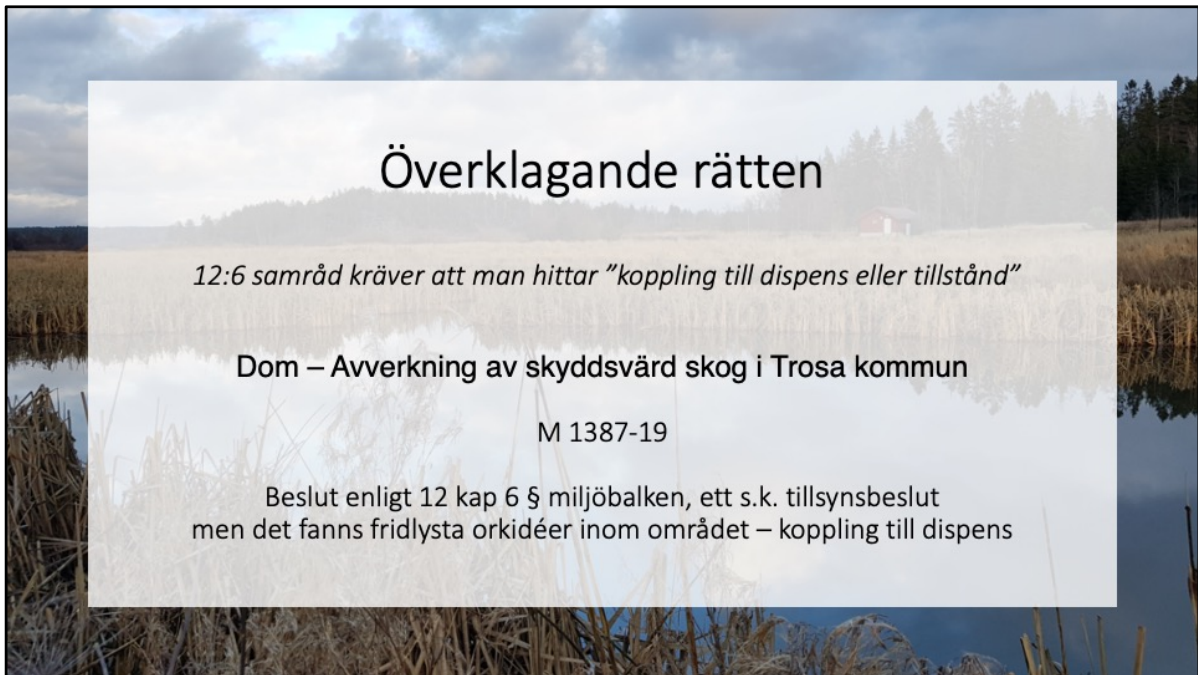
Dispenser – t.ex. strandskydd, artskydd och i naturreservat

Tillstånd - vattenverksamhet

Detaljplaner

Tillsyn – vattenverksamhet

Och i vissa fall anmälan 12:6, avverkningsanmälningar

Beslut enligt Skogsvårdslagen och 12 kap 6 § miljöbalken.

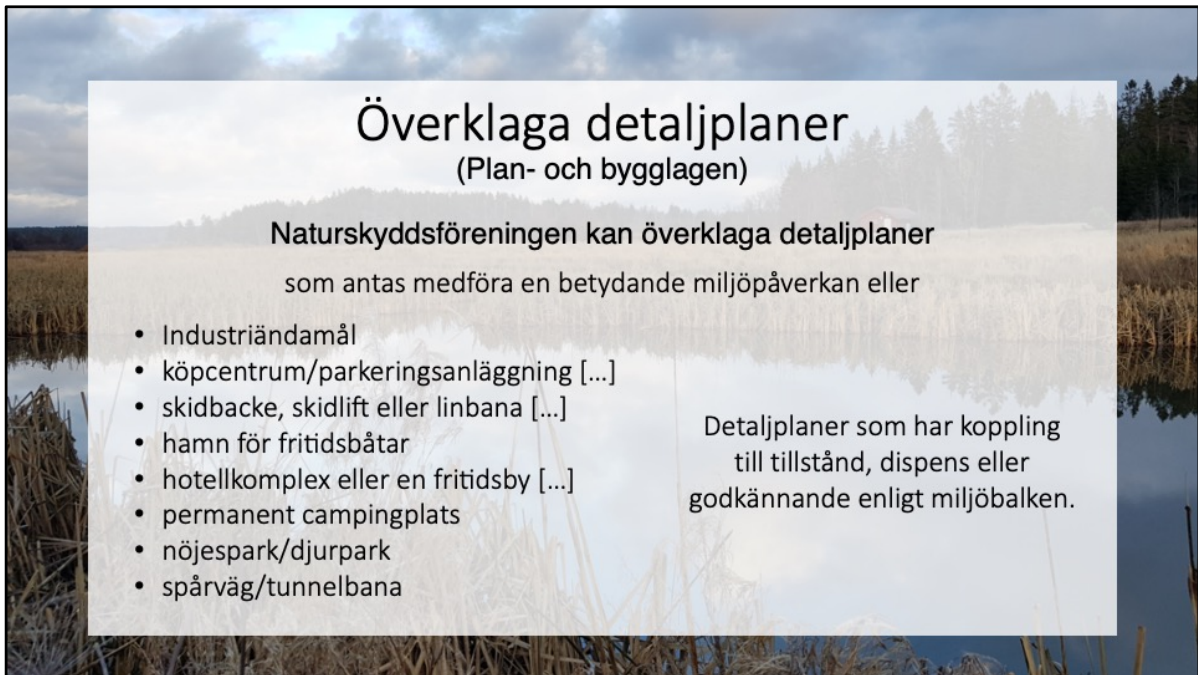
Mark- och miljööverdomstolen meddelade i oktober en epokgörande dom, som nu öppnar dörren för att överklaga samrådsbeslut i samband med skogsavverkningar. Målet rörde en anmälan om avverkning i ett område med nyckelbiotoper som planerades bli naturreservat. Föreningen överklagade eftersom Skogsstyrelsen inte tagit tillräckliga hänsyn till bland annat bestånden av orkidén knärot och de nyckelbiotoper som upptar 60 procent av området. Skogsstyrelsen borde ha förbjudt avverkningen eller åtminstone beslutat om förelägganden när man hållit samråd. Skogsstyrelsen ansåg att det inte behövde fatta ett beslut och om det nu var ett beslut så hade inte Naturskyddsföreningen rätt att överklaga. Naturskyddsföreningen i Sörmland vann emellertid både i första instans och i Mark- och miljööverdomstolen – som ansåg att föreningen hade rätt att överklaga beslutet p.g.a. det fanns fridlysta arter i området samt att Skogsstyrelsen borde ha skrivit ett föreläggande med hänsyn till naturvärdena i området. Ärendet återförvisades till Skogsstyrelsen.

Överklaga strandskyddsdispenser

OBS! Det går inte att överklaga Länsstyrelsens beslut om att inte överpröva kommunens beslut.

Anser ni att kommunens beslutet är felaktigt måste ni överklaga kommunens beslut inom 3 veckor.

Avvakta **inte** tills Lst fattat beslut om att överpröva eller inte. Då är det oftast för sent för att överklaga.

I 13 kap. 12 § plan- och bygglagen står att:

En sådan ideell förening eller annan juridisk person som avses i 16 kap. 13 § miljöbalken får överklaga ett beslut att anta, ändra eller upphäva en detaljplan som kan antas medföra en **betydande miljöpåverkan** på grund av att planområdet får tas i anspråk för verksamheter eller åtgärder som anges i 4 kap. 34 § denna lag.

- industriändamål,
- ett köpcentrum, en parkeringsanläggning eller något annat projekt för sammanhållen bebyggelse,
- en skidbacke, skidlift eller linbana med tillhörande anläggningar,
- en hamn för fritidsbåtar,
- ett hotellkomplex eller en fritidsby med tillhörande anläggningar, utanför sammanhållen bebyggelse,
- en permanent campingplats,
- en nöjespark, eller
- en djurpark,
- en spårväg, eller
- en tunnelbana.

Även detaljplaner som har koppling till tillstånd, dispens eller godkännande enligt miljöbalken.

Överklaga detaljplaner

(Plan- och bygglagen)

Andra typer av detaljplaner då?

Förvaltningslagen 42 §

Ett beslut får överklagas av den som beslutet angår, om det har gått honom eller henne emot.

Att ett beslut angår någon kan förklaras som att det kan påverka dennes situation på ett sätt som inte är obetydligt.

Ni kan överklaga som privatperson alternativt kan kretsen vara ombud till privatpersoner eller samfälligheter som beslutet angår.

I 13 kap. 12 § plan- och bygglagen står att:

En sådan ideell förening eller annan juridisk person som avses i 16 kap. 13 § miljöbalken får överklaga ett beslut att anta, ändra eller upphäva en detaljplan som kan antas medföra en **betydande miljöpåverkan** på grund av att planområdet får tas i anspråk för verksamheter eller åtgärder som anges i 4 kap. 34 § denna lag.

- industriändamål,
- ett köpcentrum, en parkeringsanläggning eller något annat projekt för sammanhållen bebyggelse,
- en skidbacke, skidlift eller linbana med tillhörande anläggningar,
- en hamn för fritidsbåtar,
- ett hotellkomplex eller en fritidsby med tillhörande anläggningar, utanför sammanhållen bebyggelse,
- en permanent campingplats,
- en nöjespark, eller
- en djurpark,
- en spårväg, eller
- en tunnelbana.

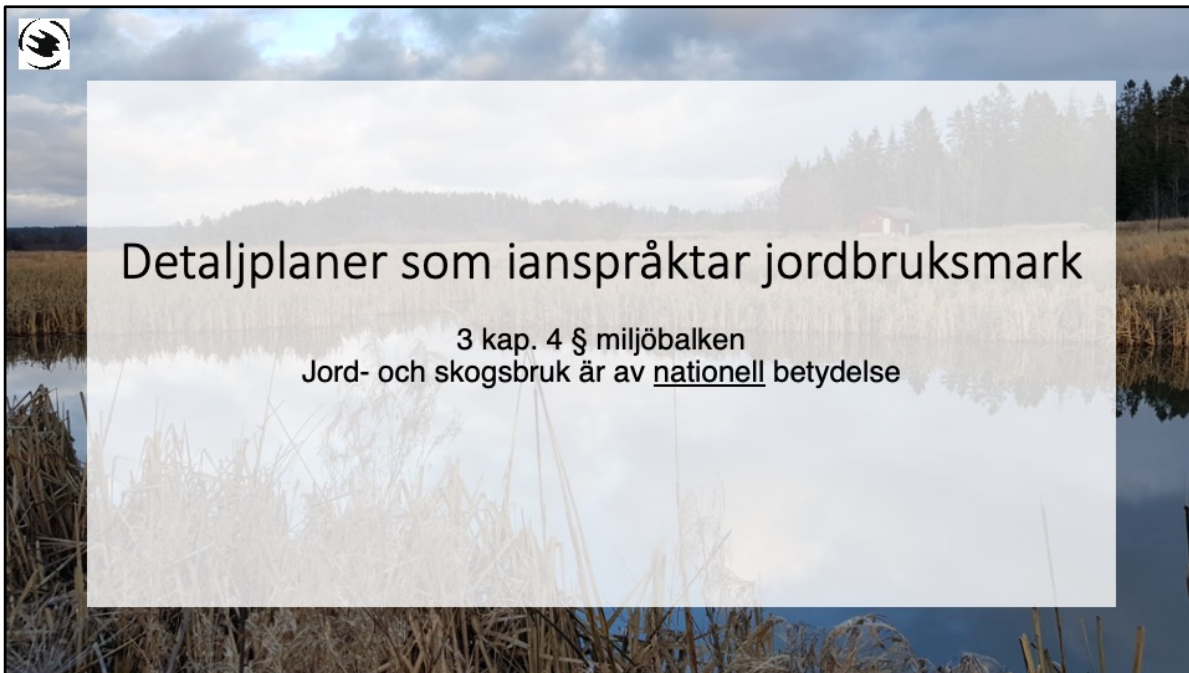
Även detaljplaner som har koppling till tillstånd, dispens eller godkännande enligt miljöbalken.

Överklaga detaljplaner

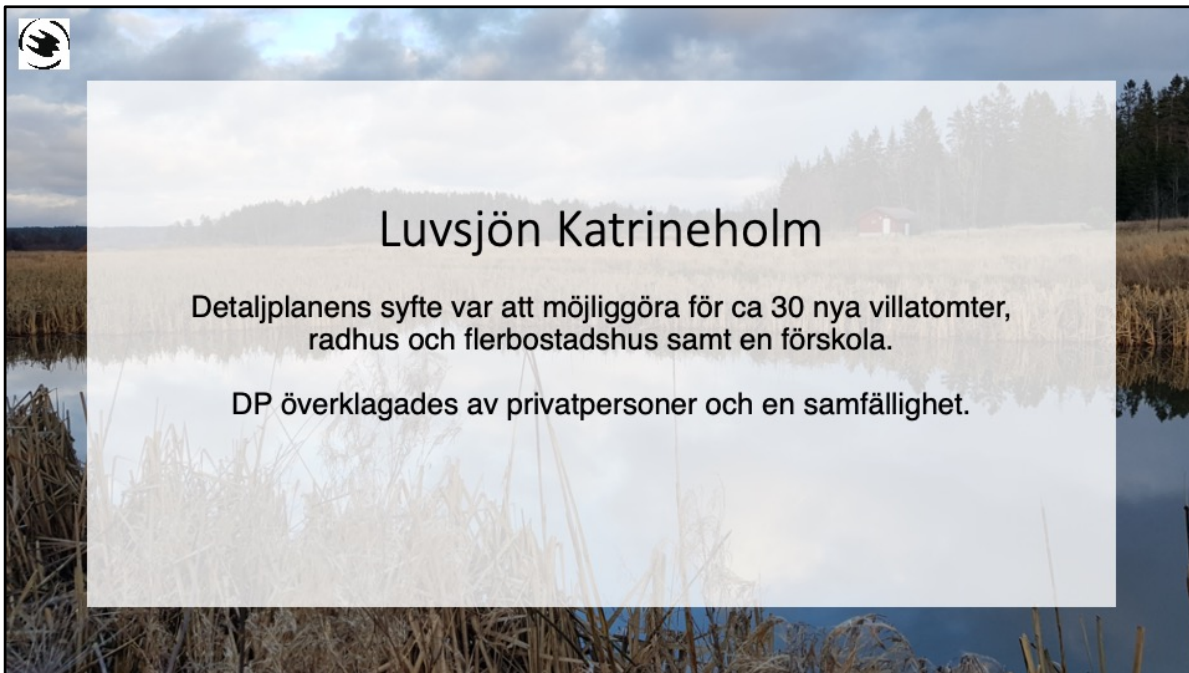
OBS! OBS! OBS!

Om man har missat att skriftligen att framföra sina synpunkter på detaljplanen, senast under granskningstiden, förlorar man möjlighet att överklaga.

Att ta jordbruksmark ur produktion kräver en anmälan enligt 12 kap 9 § MB
= kräver ett godkännande enligt miljöbalken
= Naturskyddsföreningen har rätt att överklaga

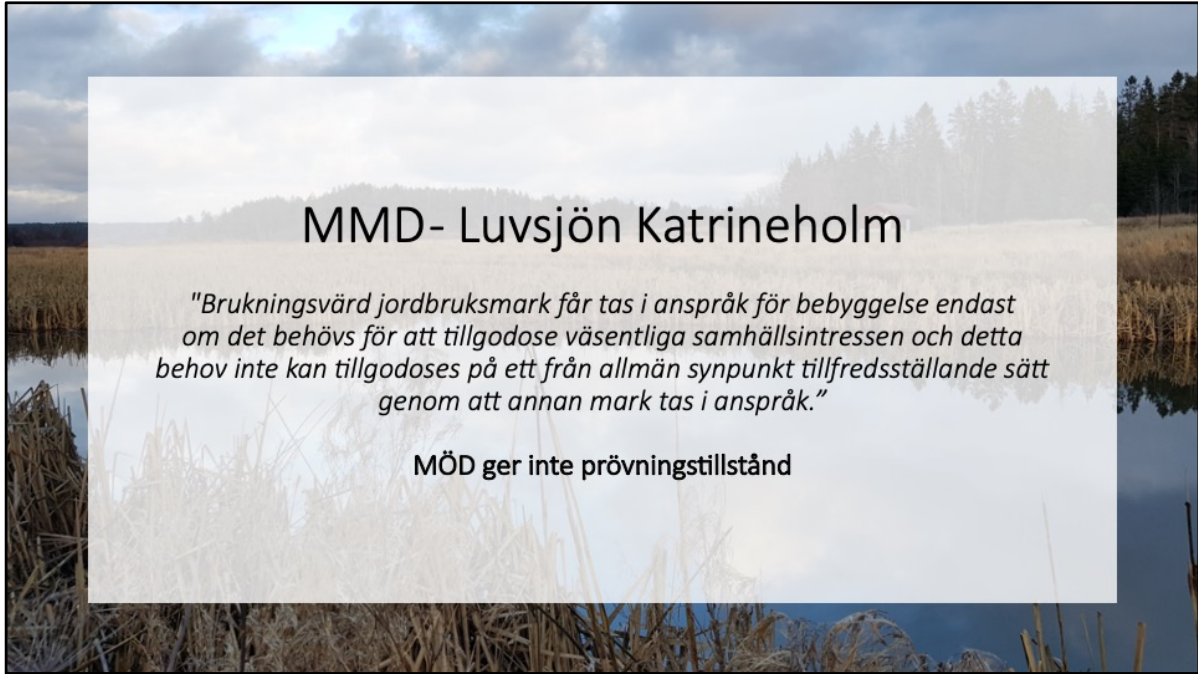
Efter följande åtgärd t.ex. plantera skog eller exploatera området kräver anmälan enligt 12:6, väsentlig ändring av naturmiljön.

Beslutet inte följer kommunens översiktsplan

Åkermarken som ligger i den södra delen av det planerade området är fortfarande brukad och ger en vacker vy mot Lillsjöområdet.

Kommer påverka fågellivet vid Lillsjön negativt

Vid planläggning ska bestämmelserna om hushållning med mark- och vattenområden i 3 kap. miljöbalken tillämpas, se 2 kap. 2 § PBL. Enligt 3 kap. 4 § andra stycket miljöbalken får brukningsvärd jordbruksmark tas i anspråk för bebyggelse endast om det behövs för att tillgodose väsentliga samhällsintressen och detta behov inte kan tillgodoses på ett från allmän synpunkt tillfredsställande sätt genom att annan mark tas i anspråk.

I förarbetena definieras begreppet "brukningsvärd jordbruksmark" som mark som med hänsyn till läge, beskaffenhet och övriga förutsättningar är lämpad för jordbruksproduktion (se prop. 1985/86:3 s. 158 och prop. 1997/98:45 Del 1 s. 239 ff.). Även gräsbärande mark som används för bete och som har förbättrats genom röjning, bearbetning med redskap eller sådd med vallväxter kan utgöra jordbruksmark (se Mark- och miljööverdomstolens dom den 1 april 2016 i mål nr P 4087-15 och MÖD 2017:31).

Av handlingarna i förevarande målet framgår att det södra området till största delen utgörs av brukad jordbruksmark. Redan av den anledningen är den marken att anse som brukningsvärd jordbruksmark.

Frågan är då om bebyggelsen behövs för att tillgodose väsentliga samhällsintressen och om detta behov inte kan tillgodoses på ett från allmän synpunkt tillfredsställande sätt genom att annan mark tas i anspråk. Kommunen har i denna del hänvisat till att marken behöver bebyggas för att tillgodose bostadsförsörjningen. Bostadsförsörjning utgör i och för sig ett väsentligt samhällsintresse som kan medföra att brukningsvärd jordbruksmark får tas i anspråk (se prop. 1985/86:3 s. 53). För att ianspråktagandet ska vara tillåtet måste emellertid kommunen även visa att detta behov inte kan tillgodoses på ett från allmän synpunkt tillfredsställande sätt genom att annan mark tas i anspråk (se t.ex. Markoch miljööverdomstolens dom den 27 juni 2017 i mål nr P 1188-17).

Kommunen har anfört att jordbruksmarken som tas i anspråk genom detaljplanen är svår att bruka på ett effektivt sätt på grund av arronderingen och att kommunen därför prioriterar att göra det möjligt att bygga delar av planerad bebyggelse på åkermark för att spara en del skogsmark. De skäl som kommunen har angett för att bebygga jordbruksmarken har emellertid inte innefattat någon bedömning av möjligheten att förlägga bostadsbebyggelsen på annan mark än jordbruksmarken. Kommunen har därmed inte visat att lokaliseringen är tillåten enligt 3 kap. 4 § andra stycket miljöbalken. Beslutet att anta detaljplanen ska därmed upphävas.

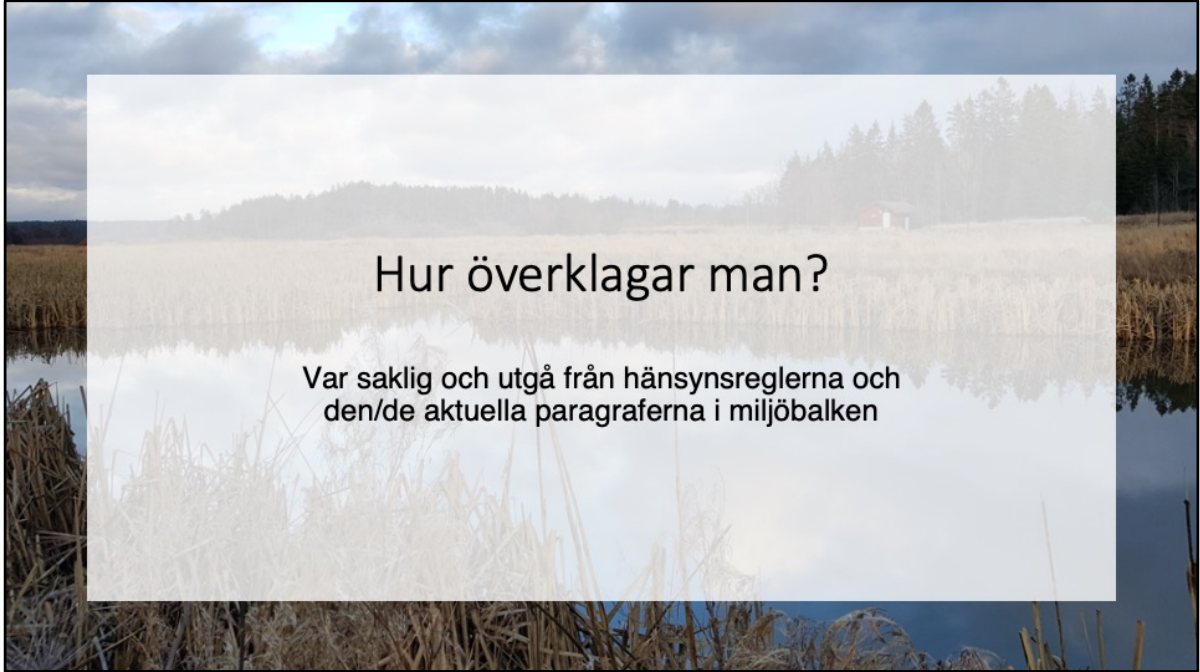
Hur överklagar man?

Tre veckor

Vilket beslut

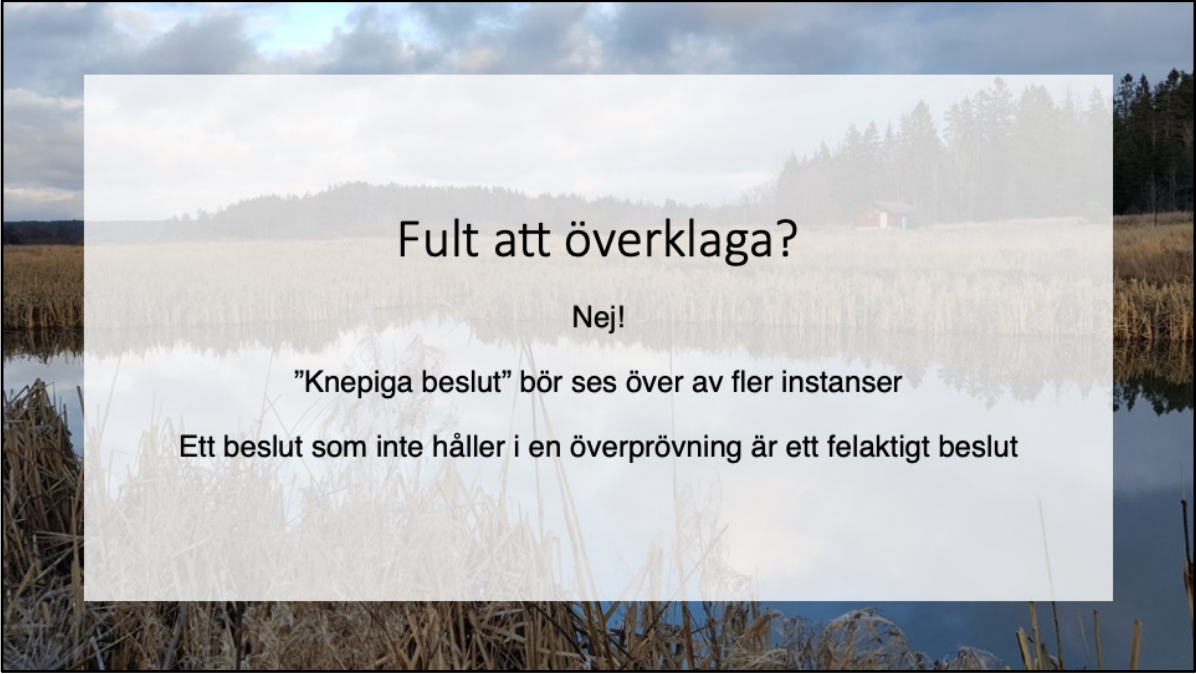
Hur man vill att beslutet ändras

Motivering

Hur överklagar man?

Var saklig och utgå från hänsynsreglerna och den/de aktuella paragraferna i miljöbalken

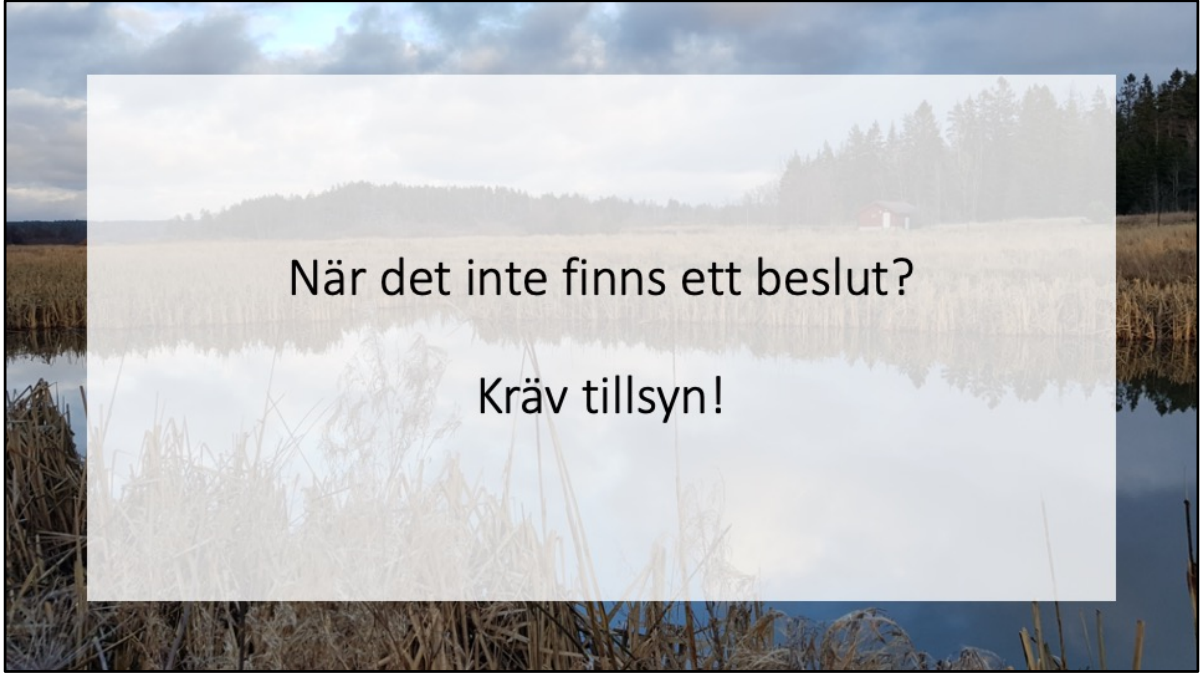

Fult att överklaga?

Nej!

"Knepiga beslut" bör ses över av fler instanser

Ett beslut som inte håller i en överprövning är ett felaktigt beslut

När det inte finns ett beslut?

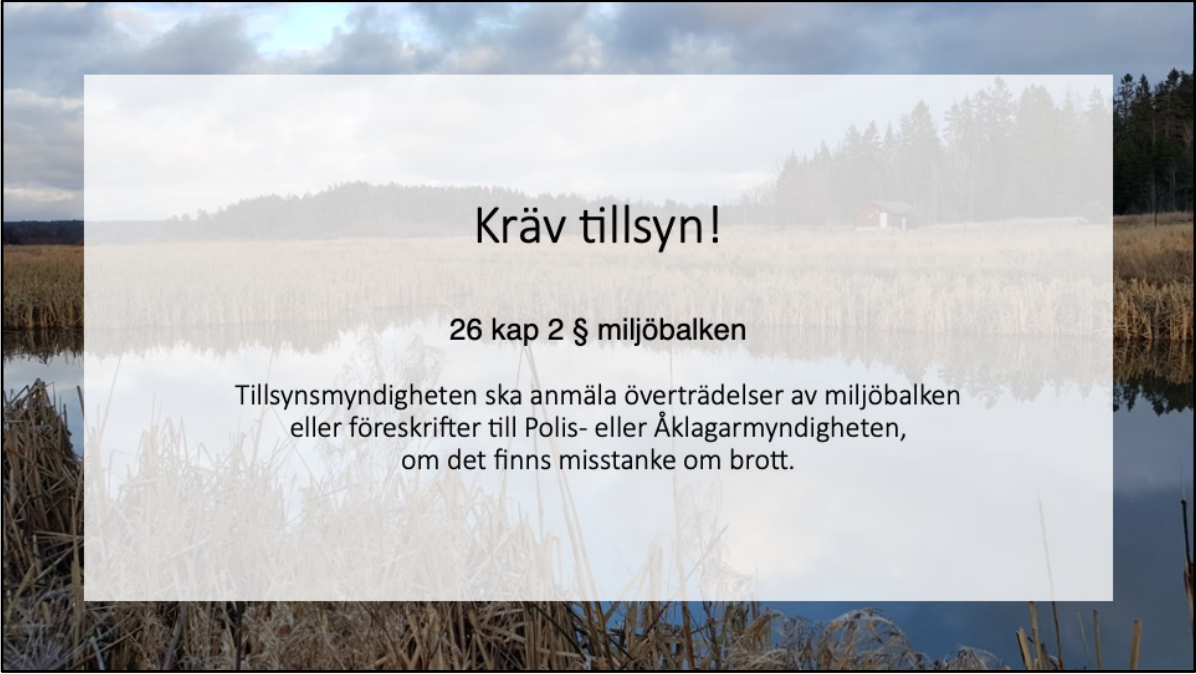
Kräv tillsyn!

Kräv tillsyn!

26 kap 1 § miljöbalken

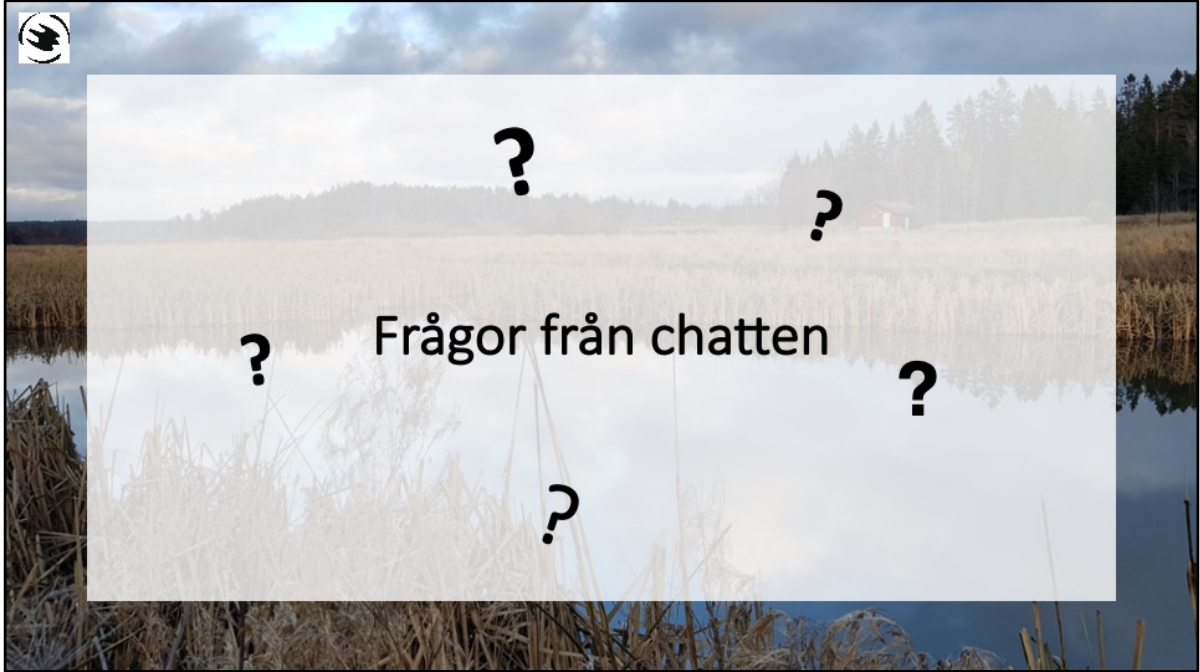
...tillsynsmyndigheten ska på eget initiativ eller efter anmälan i nödvändig utsträckning kontrollera att miljöbalken, domar, beslut följs samt vidta de åtgärder som behövs för att åstadkomma rättelse...

Kräv tillsyn!

26 kap 2 § miljöbalken

Tillsynsmyndigheten ska anmäla överträdelser av miljöbalken eller föreskrifter till Polis- eller Åklagarmyndigheten, om det finns misstanke om brott.

Stort tack för er uppmärksamhet!

Hör gärna av er till Karl-Axel
om ni har frågor om projektet

karl-axel.reimer@natureskyddsforeningen.se